

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutiones Morales

In Quibus Vnivers[ae] Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1612

10 De partibus iustitiae subiectis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14014

tem Fortitudo, & Temperantia aliquid habent eximium, quo Iustitiæ præcellunt: & hoc tantum Buridani argumenta conuincunt.

De partibus Iustitiæ subiectis.

C A P. X.

Primo queritur, Quomodo Iustitia diuidatur in Iustitiam legalem, & generalem, & specialem. S. Thomas 2. 2. q. 58. art. 5. 6. & 7. Iustitiam legalem dicit esse specie distinctam à speciali, quia officio, fine, & obiecto distinguitur. Iustitia enim legalis, primò & per se circa bonum commune versatur: specialis verò proximè, & per se, circa bonum priuatum, quod cuique debetur. Iustitia itidem legalis spectat, & curat, vt bonum commune seruetur, Iustitia verò specialis, vt priuatum.

Dices, cur Iustitia legalis dicatur generalis, si specialis est, & specie ab altera Iustitia differt? Respondeo cum S. Thomas, dici generalem, non communitate generis, quasi sit genus habens sub se ceteras virtutes, sed communitate causæ, eò quòd tanquam causa superior, singulas virtutes impellat, & moueat. Quemadmodum enim charitas est quædam virtus peculiaris, at communitate causæ dici potest generalis, quia imperat ceteris: sic Iustitia legalis, quia eius est bono communi prospicere, imperat ceteris virtutibus, vt sua opera præstent.

Buridanus lib. 5. Ethicor. qu. 4. & 5. censet, Iustitiam legalem non esse peculiarem aliquam virtutem, sed omnes aggregatione quadam virtutes: sicut Mundus non est res aliqua certa Mundi, sed omnes res simul ipsius Mundi. Et ideo Iustitia, inquit, legalis à ceteris virtutibus specie non differt, sed tanquam totum à partibus. Id probat, quia cuiusque virtutis est, completere suum opus etiam gratia boni communis. Veluti fortitudinis est fortiter pugnare etiam, vt bonum commune seruetur: quia pars quæque natura ipsa se se periculis obicit, ne totum intereat. Deinde quia Aristoteles 5. Ethicor. cap. 1. & 2. aperitis verbis negat, Iustitiam legalem esse partem aliquam virtutis, sed totam virtutem.

Profectò S. Thomæ sententia est in hac parte verissima: quis enim ambigit, posse quemque fortiter, vel temperanter agere tum gratia fortitudinis, vel temperantiæ, tum etiam causa boni communis, videlicet, vt communi legi pareat, vel, vt tanquam eius cum ceteris ciuibus consentiat? Quis item neget, Principem, quia iustum, sortem, vel temperantem, præcepta dare gratia Iustitiæ, Fortitudinis, & causa itidem communis saluus, vt consulat communi Reipublicæ paci, & bono? Est igitur Iustitia legalis, peculiaris quædam Iustitia, & virtus, quæ circa bonum commune, tanquam materiam peculiarem sibi subiectam versatur. Nullius enim peculiaris virtutis est in bonum commune ferri, sed in peculiare tantummodo bonum sibi obiectum, atque propositum. Iustitia verò legalis est, vt fortis, vel temperans fortiter pugnet, vel temperanter agat, propter bonum Reipublicæ commune. Sicut enim hoc, quod est fortiter agere, est quoddam bonum, quod sibi Fortitudo vendicat, & in quod sua natura teritur: sic commune Reipublicæ bonum, est commune quoddam bonum, quod sumptis sibi Iustitia legalis, & quod respicit, & curat, vt Reipublica seruetur incolumis.

Secundo queritur, Quo modo Iustitia specialis diuidatur in ea, quam distributiuam, & in eam, quam commutatiuam appellant? S. Thomas 2. 2. q. 61. Philosophum secutus lib. 5. Ethicor. cap. 3. docet, Iustitiam distributiuam versari in distribuendis præmiis, muneribus, dignitatibus, officiis, beneficiis, & ceteris communibus bonis, ex quo etiam fit, vt Iustitiæ distributiue sit imponere tributa, census, pensiones, & alia onera singulis ciuibus: Iustitiæ verò commutatiuæ, restituere quod cuique debetur, restituere damnum illatum, & c. pensare factam iniuriam, soluere rei emptæ pretium, vel rei conductæ mercedem.

Tertio queritur, An sit distributiuæ Iustitiæ, in beneficiis siue officiis, & meritis remunerandis? S. Thomas in 2. 2. qu. 61. art. 4. ad 1. dicit, esse quidem Iustitiam commutatiuam, sed dubitari non potest, quin habeat modum quandam, & rationem Iustitiæ distributiue. Idem tradit 2. 2. qu. 108. art. 1. ad 1. & id ratione satis probabili concluditur: Quia in officiis remunerandis, redditur his qui laborauerunt, debitum stipendium, & merces laboris: at cum merces soluitur ratione operæ, quæ quis laborauit, est actio Iustitiæ commutatiuæ: is enim qui laborat, suam operam locat certâ mercede, & is qui soluit stipendium laboris, conducit iustâ mercede operarium. Verum quia plures sunt qui laborant, & in laborando pares non sunt, eò quòd eorum vnus plus operæ, & laboris impendit, quàm alius, sit ex accidenti, vt in soluenda mercede laboris videatur esse quidem Iustitia distributiua, dum maior, aut minus, stipendium redditur plus minusve laboranti. Et dum tanta merces cuique soluitur, quantum laborauit. Talem enim modum, & rationem tenet, & seruat distributiua Iustitia, cum lucra, commoda, & bona communia diuidit in multos, & cuique dat tantum, quantum meretur: Idem sentit Durandus in 1. dist. 27. q. 2. & in 4. dist. 46. q. 1.

Ceterum Caietanus in 2. 2. qu. 61. art. 4. ad 1. censet in huiusmodi remuneratione officiorum, & meritorum esse Iustitiam distributiua, non autem commutatiua, quia singulis redditur maior, minorve merces, pro maiori, minorve labore. At vbicumque habetur ratio meritorum, ita vt iuxta plura, pauciorve merita, præmium conferatur, ibi hæc Iustitia distributiua locum habet. Sic etiam Sotus lib. 3. de Iustitia, qu. 5. artic. 4. ad 1. cuius argumentum est, quia S. Thomas prima par. qu. 21. art. 1. & in 4. dist. 46. qu. 7. art. 1. docet, inter nos, & Deum non esse Iustitiam commutatiua, sed solum distributiua, quia nobis tantum reddit, quantum meremur: immo singulis rebus bona dat, pro vt earum naturis conueniens est.

Prima opinio magis ad veritatem accedit: quia reuera merces respondet labori, ita vt maioris minorisve laboris maior minusve stipendium reddatur. Nec huic obstat quod S. Thomas ait, inter Deum & nos, non esse Iustitiam commutatiua: Loquitur enim ille de ea, quæ absolute & simpliciter est Iustitia commutatiua, quia Deo reddere æquale non possumus; nec ei aliquid damus, quod ita sit nostrum, vt non sit ipsius. Nihil itidem ei dare possumus, quod incipiat esse suum, & antea non fuerit: quæ omnia per se Iustitia requirit. Et cum asserit S. Thomas, inter Deum & nos reperiri distributiua Iustitiam, significat, non quidem esse simpliciter Iustitiam, quæ nullam diuinam gratiam sequatur: sed esse iustitiam quia promittit Deus se præmiis daturum cuique ex gratia diuina laboranti: & maior, aut minus præmij redditurum, prout quisque plus minusve ex charitate laborauerit. Ceterum nemo salutariter & fructuosè laborat, nisi Deus ipse prius dederit quo laboret.

Quarto queritur, An sit Iustitia commutatiua, cum delicta peenis debitis puniuntur? Respondeo Sanctus Thomas 2. 2. qu. 61. art. 4. ad 1. & qu. 108. art. 2. ad 1. commutatiua esse Iustitiam: sed nihilominus eiusmodi Iustitia habet etiam quandam modum, & rationem distributiua, quia peenæ quantitas respondet quantitati delicti. Nam quemadmodum cum soluitur merces ratione laboris, & operæ, respondet quantitas mercedis quantitati laboris, ita cum peccata & scelera peccantur, quisque plus minusve peenæ luit, quatenus grauius leuiusve deliquit. Ita vt permissio peenæ, peccati actioni respondeat. Idem Durandus & Sotus locis superioribus quæstione productis tradiderunt. Caietanus autem in eo loco, quem superius allegauimus, sentit, in peccatis peena debita vindicandis, distributiua Iustitiam seruari, non commutatiua, quia quisque (ait) plus minusve punitur, vt plus minusve peccauerit.

Sed enim dubitandum non est, esse Iustitiam commutatiua, cum peccatis peenæ debite sumuntur; quia v

S. Thomas probauit, quantitas pœnæ respondet quantitati delicti. Argumento verò Caietani id solum conficitur in puniendis peccatis distribuitur Iustitiæ modum teneri, quia quantum quisque deliquerit, tantum torquetur. Dices, Non solum hic modus seruatur, sed habetur ratio personarum. Nam qui offendit Magistratum, Principem, aut Regem, grauius supplicium sustinet. Respondeo, hoc ideo esse, quia eò grauius delinquit aliquis, quò personam offendit potestate, & auctoritate digniorem.

Quintò queritur, An Iustitia distributua solum sit in his, qui curant, & administrant bona Reipublicæ communia? Respondeo, etiam esse in priuatis hominibus Iustitiam distributiuam, quia mercatores, & alij solent inter se contrahere societatem in certa aliqua negotiatione, arte, vel officio: qui societate finita, consueuerunt, communia lucra, commoda, & damna æquè diuidere inter se: ita ut quisque plus minusve lucrì percipiat, quatenus plus minusve contulit in societatem: at talis lucri partitio, Iustitiæ est distributua.

Sextò queritur, An Iustitia distributua, specie differat à commutatiua? S. Thomas 2. 2. q. 61. ar. 1. ait specie distingui, quia differunt materia, & re obiecta, officio, & fine, *ut patet ex his, quæ diximus supra.*

Buridanus autem lib. 5. Ethicor. q. 7. negat contra S. Thomam specie differre, sed solum ex accidenti, quia virtutes moris, inquit, specie non distinguit materiæ diuersitas: alioqui enim essent multe species Iustitiæ distributiuæ: multæ itidem species commutatiuæ Iustitiæ, quia varia, & diuersa sunt bona, quæ per distributiuam Iustitiam diuiduntur, ut officia publica, honores, dignitates, beneficia Ecclesiastica, & spolia, ac prædæ militares bello partæ, & distincta commercia, in quibus commutatiua Iustitia versatur. Item materiæ diuersæ sunt, pecunias restituere, & honorem, ac famam reddere, iniuriam, & damnum compensare, & resarcire. Quidquid velit Buridanus, verissima est S. Thomæ sententia: quia reuera materia in qua utraque Iustitia consistit, specie distinguitur: nam planè aliud est bona communia diuidere, & tantum his, vel illis dare, quanta sunt merita singulorum, aliud verò est decem soluere, quia totidem v. g. nūmis librum emisti. At verò ea, in quibus Iustitia distributua versatur, quamuis sint bona diuersa, in vnam tamen rationem & formam conueniunt, quatenus ad Iustitiam pertinent distributiuam: nec enim distributiuæ Iustitiæ ratio, & species variatur, quatenus in plures diuidas aurum, vel argentum, equos, vel boues. Pari etiam ratione non distinguitur Iustitiæ commutatiuæ ratio, & forma, si Titio soluas decem aureos, quia totidem librum ab eo emisti, vel domum conduxisti, vel quia totidem aureos Titius apud te deposuit, vel mutuos dedit.

Quibus in rebus Iustitia commutatiua versatur.

C A P. X I.

TESTE Aristotele lib. 5. Ethicor. cap. 2. Iustitia commutatiua consistit in tribuendo cuique quod suum est, nimirum in commerciis, siue commutationibus humanis. Commutationes verò humanas, in duas partes idem Philosophus diuisit in voluntarias, & inuoluntarias. Voluntariæ comprehendunt omnes contractus, vel quasi contractus, ut mutuum, commodatum, depositum, precarium, pignus, venditum, locatum, mandatum, societatem, permutationem, fideiussionem, donationem, tutelam, curam, & alia huiusmodi. Inuoluntariæ verò complectuntur delicta, vel quasi delicta, quibus alteri iniuria fit, vel damnum inferitur: quæ delicta, ait Aristoteles, occultè, aut palam, & manifestè committuntur; veluti homicidium, veneni subministratio, falsum testimonium, verberatio, percussio, viura, mutilatio, missio in vincula, aut in carcerem relegatio, & exilium, missio in feruitatem, detractio, conuiuium, contumelia, adulterium,

furtum, rapina, serui seductio, animalium abductio.

Dicuntur verò commutationes voluntariæ, quia in ipsis adest, tum ex parte dantis, tum ex parte accipientis voluntas: ut patet in contractibus, & quasi contractibus prædictis. Inuoluntariæ verò dicuntur, quia in ipsis non adest, vel eius qui dat, vel eius qui accipit voluntas: ut constat in delictis, vel quasi delictis superius memoratis.

Si obiecias, in viura, & in is qui dat, & in is qui accipit, voluntariè facit. Respondeo, viuram esse inuoluntariam in eo qui mutuum accipit, quia in is promittit viuras se soluturum necessitate restrictus: nec enim id promitteret nisi necessitate premeretur. Idem iuris est de eo, qui pollicetur se aliquid daturum, facturum ve, ut liberetur ab eo, qui iniquè vexat, veluti si aliquid spondeat latroni sibi necem imitantis, vel Tyranno ipsum opprimenti, idem quoque dicendum, cum quis plures emit merces, quàm valeant, aut quum minoris vendit.

In prædictis porò commutationibus duæ personæ interueniunt, nimirum, dans, & accipiens: & in contractibus is qui dat aliquid, ex vno dat, recepturus idem, vel tantundem ex bonis accipientis: & is qui accipit, ideo accipit, ut reddat idem, vel tantundem ex suo. In delictis verò, vel quasi delictis is qui accipit, tamen, non accipiat, ut idem, vel tantundem reddat, lege tamen Iustitiæ cogitur reddere, ut æqualitas seruetur.

Primo queritur, An commutatiua Iustitia habeat sub se species? Ratio dubitandi est, quia vna Iustitia versatur in contractibus, alia in quasi contractibus: alia in delictis, alia in quasi delictis. Rursum commutationes ipsæ omnino specie differunt: nam alie sunt voluntariæ: & tum hæc, tum illæ inter se specie distinguntur, sunt enim varij diuersique contractus. Inuoluntaria itidem, quæ est Iustitiæ contraria, & aduersa, in multas species est distributa, cuiusmodi sunt, adulterium, homicidium, detractio, contumelia, furtum. Sed eadem est contrariorum disciplina, ergo si iniustitia habet species sibi subiectas, necesse est, ut totidem habeat Iustitia commutatiua. Respondeo cum S. Thomæ 2. 2. q. 61. ar. 3. Iustitiam commutatiuam in species non diuidi: quia quamuis commutationes specie distinguantur, circa eas tamen versatur Iustitia commutatiua sub vna tantum ratione, scilicet, ut ius suum cuique tribuat secundum æqualitatem rei acceptæ, ad rem datam. v. g. Accepisti mutuos decem aureos, debes reddere totidem, & ad eam rationem, & æqualitatem nihil refert, si debeas decem aureos ex eo, quod totidem mutuos acceperis, vel depositos, vel furto sustuleris. Nihil itidem interest si decem eripueris, vel subripueris, vel acceperis sponte domino dante. Nec obstat, si delicta contra Iustitiam commissa specie differant, vel contractus, aut quasi contractus quibus rem accepisti: quia in moribus, vni virtuti plura vitia aduersantur, propterea quod virtus ad opus suum exequendum multa requirit, ac postulat: vnde fit ut multa vitia vni virtuti opponantur. Sit exemplum, vni Iustitiæ aduersantur homicidium, adulterium, detractio, furtum, quia per adulterium fit iniuria vxori alienæ: homicidio, vita eripitur alteri, detractio, famâ, furto, res aliena. Et tamen Iustitia vna est, quæ præcipit, ut cuique reddatur, quod suum est.

Secundò queritur, Quo modo differat id medium, quod est Iustitiæ distributiuæ, ab eo, in quo Iustitia commutatiua consistit? Respondeo cum Aristotele lib. 5. Ethicor. medium in distributua Iustitia, accipi secundum proportionem geometricam; in commutatiua verò secundum proportionem arithmeticam. Sciendum est, triplicem esse distributionem bonorum: Quædam enim distribuuntur in aliquos, pro varia meritorum cuiusque ratione: veluti, cum bona communia Reipublice diuiduntur in ciues, qui pro Patria laborarunt. Spolia bello parta distribuuntur in milites, & singulis dantur plura paucioræ, prout plus minusve pugnauerit quisque: sic etiam mercatores lucra communia in societate acquisita inter se partiuunt, prout quisque laborauerit, vel aliquid in commune contulerit. Alia bona distribuuntur non in quoslibet homines, sed di-

guos.